

TEADUSTE AKADEEMIA
EMAKEELE SELTS
Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, Eesti
reg. nr 80075963
e-post es@eki.ee, tel 6449 331
www.emakeeleselts.ee

EMAKEELE SELTSI 84. TEGEVUSAASTA (2003)

I. Konverentsid, keelepäevad, ettekandekoosolekud, diskussioonid

1. Konverentsid

2003. aastal (kaas)korraldas Emakeele Selts kaks konverentsi. 27. juunil toimus Tartu Ülikooli õpetatud nõukogu saalis XXXVI J. V. Veski päev teemal „Eesti keele strateegia”. Kavast olid kolm ettekannet: *Jüri Valge* – „Eesti keele arendamise strateegia ja selle koostamine”, *Helle Metslang* – „Kirjakeele nüüdisseisundist ja tulevikuvaadetest seisundiuuringute põhjal”, *Martin Ehala* – „Keelehoiakute kujundamine ja identiteediarendus”. Seltsi esimees *Mati Erelt* esitles ESi 48. aastaraamatut „Eesti keele uurimise olukorra analüüs”. 10. ja 11. oktoobril korraldasid Eesti Terminoloogia Ühing, Eesti Keele Instituut, Emakeele Selts ja Eesti keelenõukogu Tallinnas rahvusvahelise terminoloogiakonverentsi „Eesti oskuskeel 2003”, kus kahel päeval peeti 18 ettekannet, millest 6 olid väliskülalistelt. Konverentsil käsitleti nii terminoloogiatöö teoreetilisi aluseid ja terminiloome põhimõtteid kui ka oskuskeele praktilist külge. Konverentsi ettekanded ilmuvad kogumikuna aastal 2004.

2. Keelepäevad

Seltsi kaaskorraldamisel peeti 9 keelepäeva, nendest 4 Eestis. Johannes Aaviku majamuuseumis räägiti murdekeelest ja keelepäevadest Saaremaal, Õismäe humanitaargümnaasiumis Kreutzwaldist, Kreutzwaldi aastast ja „Kalevipojast” õpilaste pilgu läbi. Tallinna Pelgulinna gümnaasiumis ja 21. keskkoolis keskenduti sõnavarale, kõneldi selle rikastamise viisidest ning sõnavõistluse korraldamisest ja tulemustest. Väljaspool Eestit peeti Haridusministeeriumi ja kohapealsete Eesti seltside kaaskorraldusel 5 keelepäeva. Petseri 2. keskkoolis toimus kaks keelepäeva, mis paistsid silma õpilaste aktiivsusega (kokku peeti 29 ettekannet), kõneldi Eesti keelepoliitikast (*Jüri Valge*, *Tõnu Tender*), võru keelest (*Sulev Iva*, *Nele Reiman*) ja eesti keele õpetamisest (*Piret Toomet*) ning kirjandusest. Peterburi, Moskva ja Londoni keelepäevadel oli kõne all eesti keele uurimine ja arendamise strateegia, kirjakeele kasutusvaldkonnad ja praegused probleemid ning nimekorraldus. Peterburi keelepäeval esinesid *Tõnu Tender* – „Haridus- ja Teadusministeeriumi keelepoliitika”, *Reet Kasik* „Ajakirjanduskeele muutumisest”, *Tiit-Rein Viitso* – „Leningradi oblasti läänemeresoome keeltest”, *Peeter Päll* – „Nimed ja nimekorraldus”, *Maarja Hein* – „Eesti keele õpetamisest Peterburi ülikoolis”. Moskva keelepäeval oli päevakorras 5 ettekannet: „Eesti keele uurimisest” – *Mati Erelt*, „Eesti kirjakeele praegustest probleemidest” – *Tiiu Erelt*, „Väliseestlased ja eesti keel” – *Jüri Viikberg*, „Eesti keelepoliitika ja eesti keele arendamise strateegia” – *Jüri Valge*, „Eesti keele õpetamisest väliseestlastele” – *Piret Toomet*. Londoni keelepäeval esinesid *Mati Erelt* – „Eesti keele uurimisest”, *Tiiu Erelt* – „Eesti keele arendamisest”, *Jüri Viikberg* –

„Üks või mitu eesti keelt”, *Tõnu Tender* „Eesti keelepoliitikast”.

3. Ettekandekoosolekud

Ettekandekoosolekuid peeti 8, neist 4 Tartus ja 4 Tallinnas. Heaks tavaks on kujunemas üliõpilaskonverents juunis, kuhu kutsutakse esinema parimad ülikoolide lõputööde autorid – 2003. aastal esindasid Tallinna Pedagoogikaülikooli *Agnes Ojala* – „Rekursiivsed liitsõnad tänapäeva eesti kirjakeeles” ja *Tatjana Baškirova* – „Keeleline situatsioon Peipsi läanerannikul” ning Tartu Ülikooli *Laura Merirand* – „pidama-verbi grammatikaliseerunud kasutusest vanemas kirjakeeles” ja *Helen Koks* – „Tingimuslause tänapäeva eesti kirjakeeles”. Teematilisi koosolekuid oli 2003. aastal kolm: nimekoosolekul esinesid ettekannetega *Kairit Henno*, *Annika Hussar*, *Evar Saar* ja etümoloogiakoosolekul *Lembit Vaba*, *Sven-Erik Soosaar* ning *Ilmari Lahti*. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga korraldati pisikonverents „Emakeel koolis”, kus Riina Reinthal andis ülevaate nii emakeele õpetamisest eesti koolides alates 20. saj algusest kuni tänapäevani kui ka seadustest ning määrustest, mis puudutavad otseselt emakeeleõpetust eestikeelses koolis. Martin Ehala ettekanne oli pühendatud õpilaste keelehoiakutele. Maia Rõigas analüüsis praktilise materjali najal, kuidas koostada asjalikku teksti koolis. Krista Kerge rääkis emakeele õpetamise valupunktidest ja õpetajate emakeeleoskusest. Kolme koosolekuga tähistati sünniaastapäevi: Eduard Ahrens 200 (koostöös Eesti Keele Instituudiga), Ülo Tedre 75, Jaak Peebo 70 (koostöös Kirjandusmuuseumiga ja Rahvaluule Seltsiga), kus käsitleti kirjakeele ja ortograafia arengut, vana kirjakeele korpuse koostamise põhimõtteid, ja mitmest aspektist morfoloogiaprobleematikat; samuti oli folkloorialaseid ettekandeid.

II. Uurimistöõ korraldamine

Lõpule jõudsid mitmed teadusprojektid, mida Emakeele Selts koordineeris ja korraldas ning millele tugines Eesti keelenõukogu „Eesti keele arendamise strateegia (2004–2010)” koostamisel. Projekte rahastas Haridus- ja Teadusministeerium, uurimistööd on koondatud kolme väljaandesse.

- Helle Metslangi juhtimisel lõpetati eesti kirjakeele kasutusvaldkondade (haridus, teadus, õigus ja haldus, ajakirjandus, meelelahutus, majandus ja äri, pangandus, teave ja reklaam, infotehnoloogia) seisundi uuringud, mille tulemused avaldati Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti keele õppetooli toimetisena nr 4.
- *Linguistica Uralica* uut monograafiasarja alustas Mati Ereli toimetatud ja koostatud raamat „Estonian Language”. Raamatus annab peatükkide kaupa ülevaate eesti keele struktuurist (Tiit-Rein Viitso, Mati Ereli), arengust (Tiit-Rein Viitso), murretest (Karl Pajusalu), kirja- (Heli Laanekask, Tiiu Ereli) ja kõnekeelest (Leelo Keevallik) ning eesti keele uurimisest (Mati Ereli).
- Emakeele Seltsi 48. aastaraamatus ilmus eesti keele uurimise analüüs, mis annab ülevaate tänapäeva ja vana eesti kirjakeele, eesti keele ajaloo ja murrete ning keelekasutuse uurimisest.

III. Kirjastamine

Trükis on 2003. aastal ilmunud:

- Emakeele Seltsi aastaraamat nr 48 (2002), 317 lk;
- Keeleajakiri *Oma Keel* nr 1, 92 lk; nr 2, 76 lk.

Valmis on Võru murdetekstide kogumiku „Vana Võromaa jutustab. Kuiss vanal Võromaal eleti” käsikiri, koostajad Mari Must, Eevi Ross ja Helju Kaal. Raamatu kirjastamist toetavad Kultuuriministeerium ja Kultuurkapital.

IV. Toimkonnad

Emakeele Seltsil on kaks toimkonda. Keeletoimkond (koosseisus Reet Kasik – toimkonna vanem, Tiiu Erelt, Krista Kerge, Katrin Kern, Jaak Peebo, Peeter Päll, Maire Raadik, Ellen Uuspõld, Tiit-Rein Viitso ja Einar Kraut) on 2003. aastal olnud väheaktiivne, peamiselt on e-posti vahendusel arutatud mõnede maailma kohanimede kirjutamisega seonduvat, samuti on vastatud ESile ja EKile saadetud kirjadele. Murdetoimkond pole 2003. aastal koos käinud.

V. Keeleainestiku kogumine

2003. aastal saadi Eduard Leppikult 1003 sedelit Kadrina kihelkonna maade kohanimedega.

Raamatukogu

2003. aastal täienes Emakeele Seltsi raamatukogu 125 trükisega, mis on saadud vahetuse, annetuse ja ostu teel. Raamatukogus on arvel 5514 inventeeritud trükist.

Annetused

2003. aastal tehti Emakeele Seltsile kaks annetust:

- Gerda Tikenberg Rõuk ja Nikolai Rõuk annetasid 500 000.– krooni (seltsi arvele laekus 493 976.– krooni)
- Ene Sepp annetas 3000.– krooni.

Liikmeskond

Emakeele Seltsil on 339 tegevliiget ja 9 auliiget. Aasta jooksul võeti vastu 5 uut tegevliiget. Nimekirjast kustutati omal soovil 4 liiget, surma läbi lahkus 5: Ingrid Sarv (06.03.03.), Juhan Tuldava (17.03.03.), Arvo Laanest (10.05.03.), Enda Kallas (18.05.03.) ja Ilse Erm (02.07.03).

Juhatus

Seltsi juhatuse koosseis: Mati Erelt – esimees, liikmed: Peeter Päll, Kristiina Ross, Silvi Vare, Jüri Viikberg, Tiit-Rein Viitso ja Jüri Valge.

Töötajad

Teadussekretärina töötab Maria-Maren Sepper, raamatukogu juhatajana Helju Kaal ning raamatupidajana töövõtulepingu alusel Tiia Vajak.

Üldiseloostus

Emakeele Seltsi 84. tegevusaastal on lõpetatud mitmed olulised ja mahukad projektid, mis on tähtsad mitte ainult keele ringkonnale, vaid kogu ühiskonnale. „Eesti keele arendamise strateegia (2004–2010)” välja töötamise raames väärib esiletõstmist seltsi korraldav roll eesti kirjakeele kasutusvaldkondade seisundi analüüsi ja eesti keele uurimise olukorra analüüsi koostamises. Eesti keelenõukogu koosseisu kuuluvad Emakeele Seltsi juhatuse seitsmest liikmest viis: esimees Mati Erelt, abiesimehed Jüri Valge ja Jüri Viikberg ning juhatuse liikmed Silvi Vare ja Tiit-Rein Viitso. Eesti keele strateegiale oli pühendatud ka

XXXVI J. V. Veski päev. Tähelepanu väärrib rahvusvahelisele lugejaskonnale suunatud eesti keelt kirjeldava raamatu „Estonian Language” avaldamine.

Rahaliselt on Emakeele Seltsi toetanud Eesti Teaduste Akadeemia, teadusprojekte on rahastanud Haridus- ja Teadusministeerium, osaliselt programmist „Eesti keel ja rahvuskultuur”. Publitseerimist on samuti toetanud Haridus- ja Teadusministeerium (ajakiri Oma Keel), teatud määral ka Kultuuriministeerium. 2003. aastal tegid Emakeele Seltsile rahalise annetuse Gerda Tikenberg Rõuk ning seltsi liige Ene Sepp.

2003. aastal peeti Emakeele Seltsi üritustel 77 ettekannet. Väliseestlaste keelepäevad on oluliseks jätkuks aastakümneid tavaks olnud Eesti-sisestele keelepäevadele. Viimaste korraldamine on pärast 14. märtsi kuulutamist emakeelepäevaks muutunud üha enam koolikeskseks. Ühelt poolt on selline iseseisvus tervitatav, teiselt poolt aga ei jõua teave seltsi tegevusest keelehuviliste noorteni. Seda peaks aitama leevendada keeleajakiri Oma Keel, mille populariseerimine on üks seltsi 2004. aasta eesmärke. Seltsi väljaannetest on ülevaade seltsi koduleheküljel aadressil www.emakeeleselts.ee.

2003. aastal on Emakeele Seltsi keeleteimkonna tegevus olnud väheaktiivne, murdetoimkonna oma olematu. Murdetoimkonna töö soikus juba 10 aastat tagasi. 2000. aastal valitud murdetoimkond tegeles toimkonna vanema Kairit Henno eestvedamisel mõnda aega nimekogumisega, millel aga erilisi tulemusi polnud. Murdetöö tuleviku küsimuse lahendamiseks tuleks korraldada arutelu koostöös Tallinna ja Tartuga. Emakeele Seltsi keeleteimkond on seadnud eesmärgiks hakata tegutsema kui kõrgeim keelekorralduslik otsustuskogu; tegevust hakkab 2004. aastal osaliselt rahastama Haridus- ja Teadusministeerium riiklikust programmist „Eesti keel ja rahvuslik mälu”.